



25.10.2009
2009/21

Ücretler yüzde 12 eridi, çalışan yoksullaştı

Ekonomik krizden en fazla etkilenen ülkeler arasında yer alan Türkiye, bu süreçte işsizler ordusunu en fazla büyüten ülkelerden biri olurken çalışanların alım gücünün de eridiği gelişmelere sahne oldu. Türkiye, krize karşı ÖTV, KDV’de dönemsel indirimler, enerji başta olmak üzere bazı alanlarda teşvikler getirirken bu önlemler, krizin etkilerini, çalışan açısından hafifletmedi. İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası’nın (İSMMMO) hazırladığı **“Kriz Vurdu, Ücretler Eridi”** başlıklı rapora göre, krizin faturasının çok büyük kısmı “işli olan ya da bu süreçte işsiz kalan” çalışanlara çıkmış oldu. Alınan önlemlere karşın, reel ücretler geriledi, işsizlik ve kayıt dışı çalışma arttı.

İSMMMO’nun Türkiye İstatistik Kurumu, Hazine Müsteşarlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı’nın verilerinden yararlanarak yaptığı hesaplama göre, 2.2 milyon kişilik işsizler ordusu 4 milyon sınırını zorlarken işyerleri kriz nedeniyle ilk olarak çalışanları gözden çıkarınca kayıt dışı çalışma oranı da yüzde 45’leri aştı. İşsiz kalanlar İş-Kur’a hücum etti. 2008 yılının tamamında 1 milyonu aşkın işsiz İş-Kur’un kapısına dayandı. Ancak, bunların sadece 97 bin 786’sı kurum tarafından bir işe yerleştirilebildi. 2009 yılının ilk sekiz ayında ise İş-Kur’a başvuranların sayısı 755 bini aştı. İşsizlik hızla artarken çalışan başına reel brüt ücret de hızla düştü ve Haziran 2009 itibarıyla son bir yıl içinde sanayide yüzde 11.4 geriledi. Aynı dönemde, tarımda reel ücretlerdeki kayıp yüzde 12’yi buldu. Kriz, kişi başına düşen milli gelirden de bin 829 dolar götürdü. 2008 yılında kişi başına gelir 10 bin 285 dolarken, 2009 yılında 8 bin 456 dolara düştü. DPT, bu rakamı, 2010 yılında ise 8 bin 821 dolar olarak tahmin etti.

Türkiye’deki işsizlik, OECD verilerine de yansdı. 2009 yılının ikinci çeyreği itibarıyla Türkiye dünya işsizlik sıralamasında İspanya’nın ardından ikinci sırada yer aldı. İSMMMO Başkanı Yahya Arıkan, verilere ilişkin değerlendirmesinde, artan işsizlik ve ücretlerdeki reel gerilemenin sadece yoksulluğu artırmakla kalmayıp, sosyal yansımalarının olacağını da belirtti. Arıkan, Türkiye’nin krizi olmadığı savıyla en başında hafif atlatılacağı

düşünülen krizin ağır sonuçlara neden olduğuna değinerek Türkiye'nin aldığı önlemlerin işyerlerinin yaşamını sürdürmek üzere oluşturulduğunu, ancak çalışanlar açısından yeterli gelmediğini belirtti. Krizin kaynağının finansal olması nedeniyle kaynak bulmak üzere, aslında çalışanlara ait olan İşsizlik Fonu'nun devreye sokulduğunu anımsatan Arıkan, şunları söyledi: "Yapılan düzenlemeyle Fon'un milyarlarca lirası da önlem paketlerine dahil edildi. Aslında çalışan için bu da ek fatura oldu. Türkiye 2008 yılının ocak ayında, 22 milyon 388 bin kişilik işgücü arzına sahipti. Bu arzın, 19 milyon 798 binini 'iş gücü olan' vatandaşlar yani işgücü oluşturdu. Aynı tarihte işsiz sayısı 2 milyon 591 bin kişi, işsizlik oranı yüzde 11.6 olarak açıklandı. 2008 yılının eylül ayından itibaren krizin etkileri iyiden iyiye hissedilmeye başlayınca işsizlik hızla arttı. 2008 Aralık ayı itibarıyla işsizlik oranı yüzde 14 işsiz sayısı 3.3 milyon kişiye ulaştı. 2009 yılında alınan önlemlerin de etkisiyle işten çıkarmalar yavaşlasa da işsiz sayısı hiç 3 milyonun altına inmedi. Haziran ayına gelindiğinde ise işsizlik oranı sadece yüzde 13'e, işsiz sayısı ise 3 milyon 269 bin kişiye indirilebildi. 2008 yılı başından 2009'un ikinci yarısına kadar geçen sürede imalat sanayinde istihdam endeksi yüzde 12.0, inşaatta yüzde 25.3, ticaret ve hizmette yüzde 9, madencilikte yüzde 8.7, elektrik gaz ve su sektöründe yüzde 4.4 düştü. Toplam sanayideki gerileme ise yüzde 12 olarak gerçekleşti. Diğer bir ifadeyle işyerleri ayakta kaldı ama çalışanlar henüz kaybettiği işe dahi kavuşamadı. İşini koruyabilenlerin ise ücreti eridi."

İSMMMO'nun raporunda yer alan saptamalar şöyle:

* Milyonlarca kişi hafif atlatılması öngörülen krizle işsiz kalırken alınan önlemler reel ücretlerin gerilemesinin önüne geçemedi. 2009 Haziran itibarıyla, bir yılda çalışan başına reel brüt ücret sanayide yüzde 11.4, tarımda çalışan başına yüzde 12.9, ticaret ve hizmet sektöründe çalışan başına da yüzde 1.4 düştü. Yani, düşük enflasyondaki gerileme ve "önlemlere" rağmen çalışanların alım gücü eridi. Çalışan kişi başına sanayi endeksi 97.4'e, inşaat sektöründe 97.8'e inerken bu veriler iki sektörde de çalışanlarının alım güçlerinin 2006 seviyesinin gerisine indiğini ortaya koydu.

REEL BRÜT ÜCRET - MAAŞ ENDEKSLERİ						
	Endeks			Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Değişim (%)		
	Sanayi	İnşaat	Ticaret-Hizmet	Çalışan Kişi Başına		
2005	100,0	100,0	100,0			
2006	103,3	117,0	110,0	3,3	17,0	10,0
2007	109,1	118,1	116,3	5,6	0,9	5,7
2008	109,0	117,5	120,6	-0,1	-0,5	3,7

2008-1	109,9	112,3	118,4	5,1	5,1	4,1
II	108,3	118,2	120,9	2,4	-0,2	7,3
III	111,0	124,1	122,7	-1,9	-3,2	2,2
IV	106,9	115,4	120,4	-5,4	-3,1	1,4
2009-1	97,4	97,8	116,7	-11,4	-12,9	-1,4

* Türkiye 2008 yılının ocak ayında, 22 milyon 388 bin kişilik işgücü arzına sahipti. Bu arzın, 19 milyon 798 binini “iş gücü olan” vatandaşlar yani işgücü oluşturdu. Aynı tarihte işsiz sayısı 2 milyon 591 bin kişi, işsizlik oranı yüzde 11.6 olarak açıklandı. 2008 yılının eylül ayından itibaren krizin etkileri iyiden iyiye hissedilmeye başlayınca işsizlik hızla arttı. 2008 Aralık ayı itibarıyla işsizlik oranı yüzde 14 işsiz sayısı 3.3 milyon kişiye ulaştı.

* 2009 yılında alınan önlemlerin de etkisiyle işten çıkarmalar yavaşlarsa da işsiz sayısı hiç 3 milyonun altına inemedi. Haziran ayına gelindiğinde ise işsizlik oranı sadece yüzde 13’e, işsiz sayısı ise 3 milyon 269 bin kişiye indirilebildi.

* 941 bini kadın, 2 milyon 328 bini erkek olan işsizlerin 2 milyon 666 bini kentlerde, 603 binini kırsal bölgelerde yaşayanlardan oluştu.

*Küresel krizin etkilerini göstermesiyle şiddetlenen işken çıkarmalar Türkiye’yi dünya işsizlik liginde ikinci sıraya taşıdı. OECD’nin verilerine göre 2009 yılının ikinci çeyreğinde İspanya yüzde 17.9’luk işsizlik oranıyla ilk sırada yer alırken, Türkiye yüzde 12.9’luk oranla ikinciliğe yerleşti.

TÜRKİYE İŞSİZLİK LİGİNDE İKİNCİ SIRAYA YERLEŞTİ(*)

İspanya	17.9	ABD (2)	9.2	Polonya	8.0	Danimarka	5.9
TÜRKİYE	12.9	Yunanistan	9.2	Belçika	7.7	Avustralya	5.7
İrlanda	12.0	Portekiz	9.2	Birleşik Krallık	7.7	Meksika	5.7
Slovak Cum.	10.9	AB	8.8	Almanya	7.6	Japonya	5.2
Macaristan	9.7	İsveç	8.5	İtalya	7.4	Avusturya	4.8
Fransa	9.4	Kanada (1)	8.4	İzlanda	7.0	İsviçre	4.1
Euro Bölgesi	9.3	Finlandiya	8.3	Çek Cum.	6.3	G.Kore	3.9
		OECD Toplam	8.3	Lüksemburg	6.3	Hollanda	3.2
		G 7 ülkeleri	8.0	Yeni Zelanda	6.0	Norveç	3.1

(*) 2009 yılı ikinci çeyrek verileri

(1) Kanada: Eylül 2009 oranı: 8.4

(2) ABD: Eylül 2009 oranı: 9.8

Kaynak: OECD Harmonised Unemployment Rates/12 Ekim 2009

* 2008 yılı başından 2009’un ikinci yarısına kadar geçen sürede imalat sanayinde istihdam endeksi yüzde 12.0, inşaatta yüzde 25.3, ticaret ve hizmette yüzde 9, madencilikte yüzde 8.7, elektrik gaz ve su sektöründe yüzde 4.4 düştü.

Toplam sanayideki gerileme ise yüzde 12 olarak gerçekleşti. Diğer bir ifadeyle işyerleri ayakta kaldı ama çalışanlar henüz kaybettiği işe dahi kavuşamadı.

SANAYİ İSTİHDAM ENDEKSİ (2005=100) Bir önceki yılın aynı dönemine göre değişim (%)

	2008				2009	
	I	II	III	IV	I	II
TOPLAM SANAYİ	2,2	1,6	-1,3	-3,9	-10,4	-12,0
MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	9,9	5,8	-3,4	-4,0	-10,0	-8,7
İMALAT SANAYİ	2,1	1,6	-1,2	-3,9	-10,6	-12,4
ELEKTRİK, GAZ VE SU	0,0	-1,9	-2,8	-4,3	-5,7	-4,4
İNŞAAT	-3,1	-2,3	-7,0	-8,3	-19,3	-25,3
TİCARET - HİZMET	4,5	11,6	4,8	-0,9	-2,1	-9,0

* Bu arada, işyerlerinin krize karşı ilk adım olarak gördüğü, “işçi çıkarma ve kayıt dışı eleman çalıştırma önlemi” istatistiklere de yansdı. 2009 yılının ocak ayından itibaren kayıt dışı çalışanların sayısı periyodik olarak artış gösterdi ve neredeyse 21.9 milyon kişilik kayıtlı istihdamın yarısına ulaştı. 2008 yılında 8 milyon 50 bin kişi olan kayıt dışı çalışanların sayısı 2009 yılının Haziran ayında 1 milyon 975 bin kişi artarak 10 milyon 25 bin kişiye çıktı. Yüzde 40.7’lik kayıt dışı çalışma oranı ise yüzde 45.7’ye yükseldi.

İŞSİZLİK VE KAYIT DIŞI ÇALIŞMA ARTTI

Yıllar/Aylar	İşgücü Arzı (bin kişi)	İstihdam Edilenler (bin kişi)	İşsizler (bin kişi)	Kayıt Dışı İstihdam (bin kişi)	İstihdam (%)	İşsizlik (%)	Kayıtdışı İstihdam (%)
2008-1 (*)	22.388	19.798	2.591	8.050	39,3	11,6	40,7
2 (*)	22.541	19.864	2.677	8.204	39,3	11,9	41,3
3 (*)	22.921	20.389	2.532	8.556	40,3	11,0	42,0
4 (*)	23.561	21.228	2.333	9.229	41,9	9,9	43,5
5 (*)	24.045	21.842	2.203	9.607	43,1	9,2	44,0
6 (*)	24.407	22.111	2.297	9.926	43,6	9,4	44,9
7 (*)	24.587	22.163	2.425	10.041	43,6	9,9	45,3
8 (*)	24.570	22.068	2.502	9.999	43,3	10,2	45,3
9 (*)	24.403	21.802	2.601	9.731	42,8	10,7	44,6
10 (*)	24.297	21.567	2.730	9.557	42,2	11,2	44,3
11 (*)	24.036	20.999	3.037	9.093	41,1	12,6	43,3

12 (*)	23.799	20.466	3.332	8.548	40,0	14,0	41,8
2009-1	23.523	19.873	3.650	8.104	38,7	15,5	40,8
2	23.582	19.779	3.802	8.070	38,5	16,1	40,8
3	23.924	20.148	3.776	8.324	39,2	15,8	41,3
4	24.316	20.698	3.618	8.842	40,2	14,9	42,7
5	24.837	21.455	3.382	9.565	41,6	13,6	44,6
6	25.216	21.947	3.269	10.025	42,5	13,0	45,7

* Krize karşı alınan önlemler arasında İş-Kur'la ilgili düzenlemelerin de bulunması kuruma olan ilgiyi artırdı. 2008 yılının ocak ayında 73 bin kişi iş aradığını belirterek kuruma başvururken, ilerleyen aylarda başvurular da çoğaldı. Yılın tümünde toplam 1 milyon 80 bin 986 kişi iş için kurumun kapısına gitti. Ancak bunlardan sadece 97 bin 786'sı İş-Kur tarafından bir işe yerleştirilebildi. 2009 yılının Ağustos sonu itibarıyla ise kuruma iş için başvuranların sayısı 755 bini geçti. Bu dönemde işe yerleştirilen sayısı ise 66 bin kişi oldu.

İŞ-KUR'A BAŞVURU ÇOK AMA İŞ YOK

Yıllar Aylar	İş Arayanlar (kişi)	İşe Yerleştirilenler Toplam (Kamu+Özel)
2008-1	73.081	7.620
2	123.620	4.794
3	80.992	6.946
4	70.079	3.359
5	71.378	7.443
6	74.097	8.411
7	78.594	11.733
8	69.823	9.720
9	38.764	8.094
10	91.082	12.627
11	136.399	9.600
12	173.077	7.439
2008 Ocak- Aralık	1.080.986	97.786
2009-1	147.733	6.679
2	133.171	6.224
3	127.922	6.332
4	107.963	7.309
5	88.763	9.854
6	92.404	10.855
7	91.193	10.240
8	99.464	8.556
2009(ilk 8 ay) TOPLAM	755.613	66.049

* Krizin etkisiyle iç piyasada durgunluk artarken, piyasadaki durgunluk ve işten çıkarmalar nedeniyle sanayide verimlilik de düşmeye başladı.

2005 yılı 100 baz alınarak yapılan hesaplamalarda, 2008 yılının ilk üç aylık döneminde çalışan kişi başına verimlilik endeksi 107.3 iken 2009 yılının aynı döneminde 93.5'e geriledi. Aynı şekilde çalışılan saat başına verimlilik de 106.4'ten 96.9'a indi.

Diğer bir ifadeyle, 2009 yılının ilk üç aylık döneminde çalışan başına verimlilik yüzde 12.9 azalırken, çalışılan saat başına verimlilikteki azalma yüzde 8.9 olarak gerçekleşti.

TOPLAM SANAYİDE VERİMLİLİK				
Yıllar	Endeks		Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Değişim (%)	
	Çalışan Kişi Başına Toplam	Çalışılan Saat Başına Toplam	Çalışan Kişi Başına	Çalışılan Saat Başına
	2005	100,0	100,0	
2006	105,1	105,6	5,1	5,6
2007	108,0	107,8	2,8	2,1
2008	107,4	107,8	-0,6	0,0
2008-I	107,3	106,4	5,0	3,8
II	112,5	112,2	2,5	3,1
III	108,3	109,2	0,0	0,4
IV	101,5	103,6	-9,0	-6,8
2009-I	93,5	96,9	-12,9	-8,9

* Krizle birlikte tüm dünyada işsizlik arttı. Krizin etkilerinin 'az olacağı' beklentisi içinde olan Türkiye özellikle istihdam konusunda hayal kırıklığına uğradı. Türkiye'de zaten yüksek olan işsizlik oranı krizin kaynağı olan ABD başta olmak üzere gelişmiş ülkelerdeki oranların üzerine çıktı. İspanya bu alanda ilk sırada yer alırken Türkiye ikinciliğe yerleşti. OECD verilerine göre 2009 yılının haziran sonu itibarıyla İspanya'da işsizlik oranı yüzde 17.9 olurken Türkiye yüzde 12.9 ile ikinci sırada yer aldı. 2009 yılının Ağustos sonu itibarıyla işsizlik oranı yüzde 18.9'a yükselen İspanya bu alandaki liderliğini korurken, TÜİK'in söz konusu dönem için açıkladığı yüzde 13'lük oran da Türkiye'nin ikinciliğini pekiştirdi.

DÜNYADA İŞSİZLİK ORANLARI

Ülkeler/Bölgeler	2006	2007	2008	2008		2009		2009					
				3. Çeyrek	4. Çeyrek	1.Çeyrek	2.Çeyrek	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağust.
OECD Toplam	6.2	5.7	6.1	6.2	6.7	7.6	8.3	7.9	8.1	8.4	8.5	8.5	8.6

G-7 ülkeleri	5.8	5.4	5.9	6.0	6.4	7.2	8.0	7.6	7.8	8.1	8.2	8.2	8.3
AB	8.2	7.1	7.0	7.0	7.4	8.2	8.8	8.5	8.7	8.8	8.9	9.0	9.1
Euro Bölgesi	8.3	7.5	7.6	7.6	8.0	8.8	9.3	9.0	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6
Avusturya	4.8	4.4	4.2	4.2	4.5	5.3	5.7	5.7	5.5	5.7	5.8	5.8	5.8
Avusturya	4.8	4.4	3.9	3.8	4.1	4.4	4.8	4.6	4.7	4.8	4.8	4.8	4.7
Belçika	8.3	7.5	7.0	7.4	7.0	7.7	7.7	7.8	7.8	7.7	7.7	7.8	7.9
Kanada (1)	6.3	6.0	6.1	6.1	6.4	7.6	8.4	8.0	8.0	8.4	8.6	8.6	8.7
Çek Cum.	7.1	5.3	4.4	4.3	4.5	5.5	6.3	5.9	6.1	6.3	6.5	6.7	6.9
Danimarka	3.9	3.8	3.4	3.3	3.8	4.8	5.9	5.2	5.7	5.9	6.1	6.0	5.9
Finlandiya	7.7	6.8	6.4	6.4	6.7	7.4	8.3	7.7	8.0	8.3	8.5	8.7	8.7
Fransa	9.3	8.3	7.9	7.9	8.3	8.9	9.4	9.1	9.2	9.4	9.5	9.7	9.9
Almanya	9.8	8.4	7.3	7.2	7.1	7.3	7.6	7.4	7.6	7.6	7.7	7.7	7.7
Yunanistan	8.9	8.3	7.7	7.5	7.9	8.8	9.2	8.8	9.2	9.2	9.2		
Macaristan	7.4	7.4	7.8	7.8	8.1	9.2	9.7	9.6	9.7	9.7	9.6	9.5	9.6
İzlanda	2.9	2.3	3.0	3.0	4.4	7.6	7.0						
İrlanda	4.5	4.6	6.0	6.3	7.7	10.2	12.0	11.1	11.7	12.2	12.2	12.3	12.5
İtalya	6.8	6.1	6.8	6.8	6.9	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4	7.4		
Japonya	4.1	3.9	4.0	4.0	4.0	4.5	5.2	4.8	5.0	5.2	5.4	5.7	5.5
G.Kore	3.5	3.2	3.2	3.2	3.2	3.5	3.9	3.7	3.7	3.9	4.0	3.8	3.8
Lüksemburg	4.6	4.2	4.9	5.1	5.3	5.8	6.3	6.0	6.2	6.3	6.4	6.5	6.6
Meksika	3.6	3.7	4.0	3.9	4.5	4.8	5.7	4.6	5.4	6.1	5.6	5.7	5.9
Hollanda	3.9	3.2	2.8	2.7	2.7	2.9	3.2	3.0	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5
Yeni Zelanda	3.8	3.7	4.2	4.3	4.7	5.0	6.0						
Norveç	3.4	2.6	2.5	2.4	2.8	3.1	3.1	3.2	3.1	3.1	3.0	3.0	
Polonya	13.8	9.6	7.2	6.9	6.9	7.7	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0
Portekiz	7.8	8.1	7.8	7.8	8.0	8.8	9.2	9.0	9.1	9.2	9.2	9.2	9.1
Slovak Cum.	13.4	11.2	9.6	9.1	9.1	10.1	10.9	10.4	10.7	10.9	11.2	11.4	11.6
İspanya	8.5	8.3	11.4	11.9	14.0	16.4	17.9	17.2	17.6	17.9	18.1	18.5	18.9
İsveç	7.0	6.2	6.1	6.0	6.8	7.5	8.5	7.8	8.2	8.5	8.8	9.1	9.4
İsviçre	4.0	3.6	3.5	3.5	3.6	3.9	4.1						
TÜRKİYE	8.4	8.6	9.8	9.9	11.2	12.5	12.9	12.5	13.2	13.2	12.3		
İngiltere	5.4	5.3	5.6	5.8	6.3	7.1	7.7	7.3	7.5	7.7	7.8		
ABD (2)	4.6	4.6	5.8	6.0	6.9	8.1	9.2	8.5	8.9	9.4	9.5	9.4	9.7

(1) Kanada: Eylül 2009 oranı: 8.4

(2) ABD: Eylül 2009 oranı: 9.8

Kaynak: OECD Harmonised Unemployment Rates/12 Ekim 2009